

SUN’IY INTELLEKT DAVRIDA TA’LIM VA PSIXOLOGIK MOSLASHUV**Qo’ldashev Baxtiyorjon Baxromali o’g’li****Farg’ona davlat texnika universiteti****“Axborot texnologiyalari va telekommunikatsiya” fakulteti****612-23 guruh 3-bosqich talabasi****e-mail: qoldashevbxatiyorjon4@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20524034>**

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun’iy intellekt texnologiyalarining zamonaviy ta’lim tizimidagi o’rni, uning pedagogik jarayonlarga ta’siri hamda o’qituvchi va o’quvchilarning psixologik moslashuv masalalari keng tahlil qilingan. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt asosidagi platformalar ta’lim sifatini oshirish, individual yondashuvni ta’minlash va mustaqil ta’lim imkoniyatlarini kengaytirishda muhim vosita bo’lib xizmat qilmoqda. Maqolada sun’iy intellektning ta’limdagi afzalliklari bilan bir qatorda uning salbiy jihatlari, jumladan, raqamli qaramlik, ijtimoiy muloqotning kamayishi va psixologik bosim kabi omillar ham yoritilgan. Shuningdek, ta’lim jarayonida psixologik barqarorlikni ta’minlash, raqamli savodxonlikni rivojlantirish va innovatsion muhitga moslashishning samarali usullari haqida fikr yuritilgan.

Аннотация

В данной статье подробно рассматриваются роль технологий искусственного интеллекта в современной системе образования, их влияние на педагогические процессы, а также вопросы психологической адаптации преподавателей и обучающихся. В настоящее время цифровые технологии и платформы, основанные на искусственном интеллекте, служат важным инструментом повышения качества образования, обеспечения индивидуального подхода и расширения возможностей самостоятельного обучения. В статье наряду с преимуществами искусственного интеллекта в образовании освещаются и его отрицательные стороны, такие как цифровая зависимость, снижение живого общения и психологическое напряжение. Также анализируются вопросы обеспечения психологической устойчивости, развития цифровой грамотности и эффективной адаптации к инновационной образовательной среде.

Annotation

This article analyzes the role of artificial intelligence technologies in the modern education system, their impact on pedagogical processes, and the issues of psychological adaptation among teachers and students. Today, digital technologies and AI-based platforms play an important role in improving the quality of education, providing individualized learning, and expanding opportunities for independent study. The article highlights not only the advantages of artificial intelligence in education but also its negative aspects, including digital addiction, reduced social interaction, and psychological stress. In addition, the study discusses effective ways of ensuring psychological stability, improving digital literacy, and adapting to an innovative educational environment.

Kalit so’zlar: sun’iy intellekt, ta’lim tizimi, psixologik moslashuv, pedagogika, innovatsion texnologiyalar, raqamli savodxonlik, motivatsiya.

Ключевые слова: искусственный интеллект, система образования, психологическая адаптация, педагогика, инновационные технологии, цифровая грамотность, мотивация.

Keywords: artificial intelligence, education system, psychological adaptation, pedagogy, innovative technologies, digital literacy, motivation.

Kirish.

Bugungi globallashtirish va raqamlashtirish jarayonida insoniyat hayotining barcha jabhalarida tub o'zgarishlar yuz bermoqda. Ayniqsa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida sun'iy intellekt tizimlari jamiyat hayotiga tobora chuqur kirib bermoqda. Sun'iy intellekt insonning fikrlash, tahlil qilish va qaror qabul qilish faoliyatini ma'lum darajada modellashtiruvchi zamonaviy texnologiya sifatida ta'lim tizimida ham keng qo'llanilmoqda.

Ta'lim tizimining asosiy maqsadi zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega, raqobatbardosh, kreativ fikrlovchi hamda mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxsni shakllantirishdan iborat. Shu sababli ham ta'lim sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Sun'iy intellekt texnologiyalari esa o'quv jarayonini samarali tashkil etish, ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish imkonini bermoqda.

Biroq texnologiyalarning tezkor rivojlanishi inson psixologiyasiga ham ma'lum darajada ta'sir ko'rsatadi. Yangi texnologik muhitga moslashish, axborot oqimining ortishi, raqamli qaramlik va virtual muloqotning kuchayishi psixologik muammolarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu jihatdan sun'iy intellekt davrida ta'lim va psixologik moslashuv masalalarini o'rganish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Asosiy qism.

Sun'iy intellekt tushunchasi va uning rivojlanishi

Sun'iy intellekt — bu inson aqliy faoliyatiga xos bo'lgan masalalarni kompyuter texnologiyalari orqali bajarishga qodir tizimdir. U ma'lumotlarni tahlil qilish, mantiqiy xulosa chiqarish, o'rganish va muammolarni hal qilish imkoniyatiga ega.

So'nggi yillarda sun'iy intellekt texnologiyalari:

- ta'lim;
- tibbiyot;
- iqtisodiyot;
- sanoat;
- transport;
- kommunikatsiya

kabi ko'plab sohalarda keng qo'llanilmoqda.

Ta'lim tizimida esa elektron platformalar, virtual laboratoriyalar, aqlli test tizimlari, chatbotlar va avtomatlashtirilgan nazorat tizimlari shaklida foydalanilmoqda.

Sun'iy intellektning ta'limdagi ahamiyati

Sun'iy intellektning ta'lim tizimidagi o'rni tobora ortib bermoqda. U o'qitishning yangi metodlarini yaratishga xizmat qilmoqda.

Individual ta'lim imkoniyati

Har bir o'quvchining bilim darajasi, qobiliyati va qiziqishi turlicha bo'ladi. Sun'iy intellekt asosidagi dasturlar o'quvchilarning imkoniyatlarini tahlil qilib, ularga mos topshiriqlarni tavsiya etadi. Natijada individual ta'lim muhiti shakllanadi.

Ta'lim sifatini oshirish

Aqlli tizimlar yordamida:

- bilimlarni tezkor baholash;
- xatolarni aniqlash;
- o'quv jarayonini monitoring qilish

imkoniyati yaratiladi. Bu esa ta’lim sifatini oshirishga yordam beradi.

Masofaviy ta’limni rivojlantirish

Sun’iy intellekt pandemiya davrida masofaviy ta’limni samarali tashkil etishda muhim vosita bo’ldi. Online platformalar orqali o’quvchilar istalgan joydan ta’lim olish imkoniyatiga ega bo’ldilar.

Mustaqil ta’limni rivojlantirish

AI texnologiyalari o’quvchilarning mustaqil ishlash ko’nikmalarini rivojlantiradi. Virtual yordamchilar va elektron resurslar bilimlarni mustaqil egallashga yordam beradi.

Psixologik moslashuv tushunchasi.

Psixologik moslashuv — insonning yangi muhit, sharoit va faoliyatga ruhiy jihatdan moslashish jarayonidir. Sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalarning tezkor rivojlanishi insondan yangi bilim va ko’nikmalarni talab qilmoqda.

Bugungi yoshlar raqamli muhitda tez moslashayotgan bo’lsalar-da, ayrim hollarda quyidagi muammolar kuzatilmoqda:

- internet qaramligi;
- virtual dunyoga haddan tashqari berilish;
- emotsional charchoq;
- ijtimoiy izolyatsiya;
- stress va xavotir.

Shu sababli pedagoglar va psixologlar o’quvchilarning ruhiy holatiga alohida e’tibor qaratishlari zarur.

O’qituvchilarning psixologik moslashuvi.

Zamonaviy o’qituvchi nafaqat o’z fanini mukammal bilishi, balki innovatsion texnologiyalar bilan ishlash ko’nikmalariga ham ega bo’lishi kerak.

Bugungi pedagog:

- elektron platformalarda ishlashi;
- raqamli materiallar tayyorlashi;
- virtual darslarni tashkil qilishi;
- sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishi

zarur bo’lmoqda.

Biroq ayrim pedagoglarda yangi texnologiyalardan foydalanishda qo’rquv yoki ishonchsizlik kuzatiladi. Bu holat “raqamli stress” deb ham ataladi. Shu sababli pedagoglarni muntazam malaka oshirish kurslariga jalb qilish muhim hisoblanadi.

O’quvchilarning psixologik moslashuvi.

O’quvchilar yangi texnologiyalarni tez o’zlashtiradilar. Lekin sun’iy intellekt vositalaridan noto’g’ri foydalanish salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Masalan:

- tayyor ma’lumotlarga haddan tashqari tayanish;
- mustaqil fikrlashning pasayishi;
- kitob o’qishga qiziqishning kamayishi;
- vaqtni noto’g’ri taqsimlash.

Shu sababli o’quvchilarda:

- media madaniyat;
- tanqidiy fikrlash;
- axborotni tahlil qilish;
- vaqtni boshqarish

ko'nikmalarini shakllantirish muhimdir.

Sun'iy intellektning ijobiy va salbiy jihatlari.

Ijobiy jihatlari

1. Ta'limning qulayligi va tezkorligi;
2. Individual yondashuv imkoniyati;
3. Axborot olish imkoniyatining kengligi;
4. Kreativ fikrlashni rivojlantirishi;
5. Vaqt va resurslarni tejashi.

Salbiy jihatlari

1. Raqamli qaramlikni kuchaytirishi;
2. Insoniy muloqotning kamayishi;
3. Psixologik charchoq;
4. Soxta axborotlar tarqalishi;
5. Shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi muammolari.

Demak, sun'iy intellektdan foydalanishda me'yor va nazorat muhim ahamiyatga ega.

Ta'lim tizimida psixologik barqarorlikni ta'minlash yo'llari.

Quyidagi omillar psixologik moslashuvni samarali tashkil etishga yordam beradi:

1. Raqamli savodxonlikni rivojlantirish

Texnologiyalardan to'g'ri foydalanish madaniyatini shakllantirish zarur.

2. Psixologik treninglar tashkil qilish

Stressni boshqarish va emotsional barqarorlikni rivojlantirish bo'yicha treninglar foydalidir.

3. Sog'lom ijtimoiy muhit yaratish

Ta'lim muassasalarida ijobiy psixologik muhitni shakllantirish muhimdir.

4. Texnologiyadan me'yorida foydalanish

Kompyuter va internetdan foydalanish vaqtini nazorat qilish lozim.

5. Motivatsiyani qo'llab-quvvatlash

O'quvchilarning qiziqishi va intilishlarini rag'batlantirish kerak.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanmoqda. U ta'lim sifatini oshirish, bilim olish jarayonini individuallashtirish hamda innovatsion muhit yaratishda katta imkoniyatlarga ega. Shu bilan birga, texnologiyalarning jadal rivojlanishi inson psixologiyasiga ham ta'sir ko'rsatmoqda.

Sun'iy intellekt davrida pedagog va o'quvchilarning psixologik moslashuvi muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim tizimida raqamli savodxonlikni oshirish, psixologik qo'llab-quvvatlash va sog'lom axborot muhitini shakllantirish orqali sun'iy intellektdan samarali foydalanish mumkin.

Kelajakda sun'iy intellekt texnologiyalari yanada rivojlanishi kutilmoqda. Shu sababli yosh avlodni zamonaviy texnologiyalar bilan ishlashga o'rgatish bilan birga, ularning ruhiy salomatligini himoya qilish ham dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch*. Toshkent, 2008.
2. Tolipov O., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalar*. Toshkent, 2017.
3. G'oziev E. *Umumiy psixologiya*. Toshkent, 2019.
4. Xasanboyev J. *Pedagogika nazariyasi*. Toshkent, 2020.
5. Muslimov N. *Innovatsion ta'lim texnologiyalari*. Toshkent, 2021.

6. Zamonaviy pedagogika va psixologiyaga oid ilmiy maqolalar va internet manbalari.